

ב"ה

עומק הפשט עיונים ברצ"י

פ' וידא

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ל

להערות, הארות ו'הקדשות'
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
אנא לפנות לדוא"ל
rizs@neto.bezeqint.net

או לטלפון

08-6882799 / 050-4125205

© כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

לאחר שהקב"ה אמר לאברהם (כב, יב) "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה" - מדוע מחפש אברהם להקריב את האיל"תחת בנו" (כב, יג)? / לשיטת רש"י לא בא אברהם לחינם, כי המטרה היתה בעצם הנסיון ובקיום מצוות "העלהו" / הטעם שהמלאך קרא לאברהם "שנית" (כב, טו) בהפסק זמן, ולא מיד לאחר הקריאה הראשונה

וַיֹּאמֶר אֶל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל הַנָּעַר וְאֶל תַּעֲשֵׂה לוֹ
מֵאוֹמֶה כִּי עָתָה יִדְעָתִי כִּי יֵרָא אֱלֹקִים אֶתָּה וְלֹא
חֲשַׁכֶּת אֶת בְּנֶךָ אֶת יַחֲדָךְ מִמֶּנִּי. וַיֵּשָׂא אֲבִרָהֶם
אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחֵר נֶאֱחָז בְּסִבְכְּךָ בְּקֶרְנָיו
וַיִּלֶךְ אֲבִרָהֶם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת
בְּנוֹ" (כב, יב-יג)

-רש"י-

תחת בנו - מאחר שכתוב 'ויעלהו לעולה'
לא חסר המקרא כלום, מהו 'תחת בנו';
על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל
ואומר: יהי רצון שתהא זו כאילו היא
עשויה בבני. כאילו בני שחוט, כאילו
דמו זרוק, כאילו בני מופשט, כאילו הוא
מוקטר ונעשה דשן:

לכאורה, לאחר שראה אברהם שהקב"ה אינו רוצה שיצחק יישחט, ולכן שלח את
המלאך למנוע מפעולה זו - מה ראה אברהם "להתעקש" ולשחוט את האיל "תחת
בנו", "כאילו בני שחוט כו"?

[יש מפרשים, שמזה שנזדמן לו האיל בשעה זו, הבין אברהם שהקב"ה רוצה שיקריבנו על
המזבח.

אבל מאריכות לשון הכתוב **"וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל"** משמע¹ שלא ראה את האיל פתאום, אלא שנשא את עיניו **לחפש** אחר בהמה שיוכל להקריבנה "תחת בנו"²;

והיינו, שההתעוררות להקריב קרבן באה מצד אברהם עצמו.

וזה הוא שקשה להבין: מה ראה אברהם לחפש קרבן "תחת בנו", לאחר שנוכח לראות שהקב"ה **אינו** חפץ בכך?

התכלית התבצעה

האברבנאל מפרש: "היה קשה (לאברהם) שתהיה ביאתו אל המקום ההוא לבטלה, ובנין המזבח ועריכת העצים ללא תכלית, ונשא עיניו כו".

אבל בפירוש רש"י - שלשיטתו אנו דנים - מצינו שכבר נשללה טענה זו:

על הציווי "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה וגו'" - מפרש רש"י שהיה דין ודברים מצד אברהם:

כאשר אמר המלאך לאברהם "אל תשלח ידך אל הנער" - הבין אברהם שהכוונה היא שלא ישלח ידו לשחוט, וביקש: "אם כן, לחנם באתי לכאן?! אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם!"

ובאה התשובה על כך בהמשך הציווי "אל תעש לו מאומה - כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה":

1. וכן פירש הרד"ק.

2. ובדוגמת מה שנאמר "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים" שבתחילת פרשתנו - שאברהם חיפש אחר האורחים (כדברי רש"י יח, א).

אברהם רצה להוציא "מעט דם" מגופו של יצחק, כדי שלא יהיה הכל "לחנם" - ועל זה השיב לו הקב"ה שאין לו לעשות ליצחק כלום, כי מלכתחילה כל הציווי היה רק "העלהו", "לא אמרתי לך שחטוהו אלא העלהו";

והיינו, שהתכלית היתה בעצם הנסיון, שאברהם שמע לדברי הקב"ה והעלה את יצחק על המזבח, שעל ידי זה התגלה לכל "כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני" ("מעטה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חבתי אצלך").

ובכן, מדברי רש"י אלו עולה שרצון ה' נשלם במלואו על ידי עצם ההעלאה ("לא אמרתי לך שחטוהו אלא העלהו, אסקתיה אחתיה") ולא היה זה "לחנם" - ושוב יש לתמוה למה לא הסתפק אברהם בזה וחיפש להקריב את האיל "תחת בנו"?

למה חיכה המלאך?

והנה, לאחר שהקריב אברהם את האיל לעולה, קרא אליו מלאך ה' מן השמים "שנית", ואמר לו את דברי ה': "בי נשבעתי נאום ה', כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך, כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך וגו'"³.

וכבר הקשו המפרשים⁴:

מדוע הוצרך המלאך לקרוא אליו "שנית מן השמים", למסור לו את הברכות המגיעות לו "יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך" - ולא אמר לו כל זה מיד בקריאה הראשונה?

3. כב, טו ואילך.

4. אברבנאל, צרור המור ועוד.

ובאמת שכבר לימד אותנו רש"י בתחילת הסדרה⁵, אשר "אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות"; אבל בנידון דידן, לכאורה אין זו שליחות אחרת אלא המשך של אותו הענין ממש!

ואפילו אם נחשיב קריאה זו לשליחות אחרת, עדיין קשה: למה המתין המלאך בשליחות זו עד לאחר הקרבת האיל, ולא אמר את הדברים מיד לאחר הדיבור הראשון?

"בי נשבעתי" – בזכות הקרבן

ויש לומר נקודת הביאור בזה:

הברכות שנתברך כאן אברהם אינן חדשות לגמרי, וכבר נתברך בתוכן דומה כמה פעמים לפני כן, וכמסופר בפרשת לך לך⁶; אמנם החידוש כאן הוא בזה שהקב"ה נשבע עליהן, "בי נשבעתי נאום ה'", ומכאן זה הובטח ששום דבר לא יבטל ברכות אלו⁷.

ומעתה מובן שבאה שבועה זו רק לאחר הקרבת האיל - כי כן היא המדה, שענין ה"שבועה" אצל הקב"ה בא דוקא לאחר הקרבת קרבן, שעל ידי הקרבת הקרבן לריח ניחוח נפעל למעלה ענין הברכה בשבועה⁸.

וענין זה - שהשבועה באה בזכות הקרבן - מפורש הוא ב"פשוטו של מקרא" בפרשת נח, שלאחר שהקריב נח קרבנות בצאתו מהתיבה, מספר הכתוב⁹: "וירח ה'

5. יח, ב.

6. יב, ב-ג, יג, טז, טז, ה, יז, ו.

7. ובלשון הרמב"ן כאן: "שלא יגרום שום חטא". וראה רש"י וישלח לב, יא.

8. וראה פרקי דרבי אליעזר ספלא: "עלה ריח ניחוח של איל לפני כסא הכבוד וערב לו כריח ניחוח של יצחק ונשבע לברכו". וראה גם מדרש תנשא פי"ד.

9. נח ח, כ-כא.

את ריח הניחוח", ובהמשך לזה אמר הקב"ה "לא אוסיף לקלל .. ולא אוסיף עוד להכות", ומפרש רש"י שם שכפל הלשון ("לא אוסיף .. ולא אוסיף") מלמד שהיתה בזה שבועה, וכמו שכתוב¹⁰ "אשר נשבעתי מעבור מי נח וגו'", והיינו, שהשבועה באה לאחר "ריח הניחוח" של הקרבנות.

וכשם שבקרבנו של נח היה הקרבן שייך באופן גלוי להצלתו מהמבול, כי הקרבנות עצמם היו מבעלי חיים שניצלו מן המבול¹¹ והקריבם תיכף לאחר צאתו מן התיבה -

כך בקרבנו של אברהם היה צריך להיות שייכות בין הקרבן לבין נסיון העקידה, ולכן חיפש אברהם להקריב קרבן מיד לאחר העקידה, וגם בקרבן עצמו עשה זאת באופן שיהיה מודגש שזהו "תחת בנו", כדי לקשר בין הקרבן להנסיון.

וזהו איפוא הישוב לתמיהה למה חיפש אברהם להקריב קרבן - כדי לפעול שהברכות על נסיון העקידה יובטחו לו בשבועה.

ועוד יש להאריך בכל זה.

(חלק ל - וירא ג)

10. ישעי' נד, ט.

11. ראה פרש"י נח ז, ב, ח, כ.

